

چرا روسیه آستانه تحمل استراتژیک خود را کاهش داد؟

دومینوی بی‌ثباتی هسته‌ای از مبدأ واشنگتن

روسیه حتی اگر یکی از متحدها و دوستان این کشور نیز هدف حمله هسته‌ای قرار گیرد، مسکو از تسلیحات هسته‌ای استفاده خواهد کرد. دکترین هسته‌ای روسیه پس از آن تغییر کرد که دولت ترامپ آستانه استفاده از تسلیحات هسته‌ای را پایین آورد و حملات با تسلیحات متعارف را کاهش داد. مسکو نسبت به رویکرد «مأمحود» واشنگتن در قبال مسئله استفاده از تسلیحات هسته‌ای ابراز نگرانی را برای حصول اطمینان از امنیت خود با توجه به رویکردهای تعریف شده در دکترین هسته‌ای آمریکا به کار می‌بندد. **رویکرد هسته‌ای ترامپ**

دولت ترامپ رویکردی فعال در زمینه زرادخانه هسته‌ای و استراتژی هسته‌ای آمریکا به ویژه تولید و استقرار سلاح‌های هسته‌ای کوچک در چارچوب دکترین هسته‌ای روسیه، پیش‌تر تنها در روسیه با «تهدید حمله هسته‌ای» یا «حمله هسته‌ای» مواجه می‌شد می‌توانست از تسلیحات هسته‌ای استفاده کند، اما طبق فرمان جدید، حتی در صورتی که روسیه با تسلیحات متعارف مواجه شود، باید برای این دور از مذاکرات روسیه و چین در زمینه موشکی و هسته‌ای صورت می‌گیرد، در حالی که رؤسای جمهور قبلی آمریکا استفاده از سلاح‌های هسته‌ای را تنها به استفاده کشورهای قریب از این تسلیحات برای کشورها محدود می‌کرد، در مسکو جدید برای اولین بار خواسته شده است به «حملات راهبردی غیرهسته‌ای» پاسخ هسته‌ای داده شود. به عبارت دیگر آمریکا اعلام کرد ممکن است از این پس برای تهدیدهایی مانند حمله سایبری به مراکز فرماندهی هسته‌ای یا زیرساخت‌های شهری، اعم از شبکه برق یا سامانه هسته‌ای ترافیک هوایی پاسخ با سلاح‌های هسته‌ای را در نظر بگیرد. این مسئله واکنش منفی رقبای هسته‌ای واشنگتن یعنی روسیه و چین را برانگیخته است. دکترین هسته‌ای جدید آمریکا فراموشی تلاش رقبای آن به ویژه روسیه برای کسب «همپایگی هسته‌ای» با واشنگتن نه فقط در زمینه زرادخانه هسته‌ای بلکه در باره دکترین هسته‌ای شده در نتیجه احتمال استفاده از تسلیحات هسته‌ای در منازعات احتمالی آینده را به شدت افزایش داده است.

مسئله مهم دیگر اینکه امریکا عملاً سناریوی جنگ هسته‌ای با روسیه را مدام تمرین می‌کند. در چند ماه گذشته بمب افکن‌های آمریکا بارها در مناطق پیرامونی روسیه برای تمرین حمله هسته‌ای به این کشور به پرواز درآمدند. دولت ترامپ با اتخاذ یک رویکرد تهاجمی تر در قبال روسیه ادعا کرده است روسیه باید متقاعد شود اگر تهدید به حتی

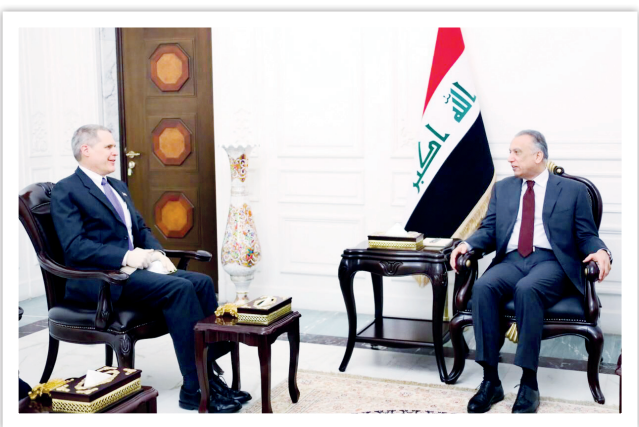
یک حمله هسته‌ای محدود در اروپا کند یا «هزینه‌های شدید و غیرقابل قبول» مواجه خواهد شد. رابرت سوفر، معاون وقت وزیر دفاع امریکانیز در توجیه استراتژی جدید این کشور گفت: «واشنگتن می‌خواهد مطمئن شود که هیچ خطایی از روسیه سر نمی‌زند. وی افزود: «روسیه باید بداند حمله هسته‌ای محدود، این کشور را به هدف‌هایش نمی‌رساند اما موجب تغییر اساسی ماهیت متخاصم خواهد شد و هزینه غیر قابل محاسبه‌ای برای مسکو خواهد داشت.»

این مسئله موجب افزایش بدبینی مسکو به نیت بدخواهان واشنگتن شده که نتیجه آن تغییرات مهم در دکترین هسته‌ای روسیه است.

ترامپ و پیمان جدید

یکی دیگر از اختلافات عمده روسیه و آمریکا در زمینه تمدید پیمان‌های کنترل تسلیحات به ویژه پیمان استراتژیک جدید است. تاکنون آمریکا در راستای سیاست کلی ترامپ مبتنی بر خروج از پیمان‌های کنترل تسلیحات، بر عدم تمدید این معاهده تأکید می‌کرد با این تسلیحات هسته‌ای استراتژیک را بدون هیچ محدودیتی آغاز نماید که با واکنش متقابل روسیه مواجه خواهد شد. بدین ترتیب این امر موجب افزایش بی‌ثباتی در مرصه بین‌المللی و گسترش مسابقه تسلیحات هسته‌ای بین قدرت‌های هسته‌ای جهان خواهد شد.

میز مذاکره آمریکا با عراقی‌ها با چشم‌انداز ناامید

در جهت توسعه مرزهای این رژیم و از بین بردن کامل زمینه‌های تشکیل دولت مستقل فلسطینی در دستور کار خود قرار داده و حتی دولت گسترده وحدت ملی برای اولین بار در تاریخ موجودیت این رژیم به‌رغم اختلافات داخلی شکل گرفته است و در چنین شرایطی مذاکرات راهبردی دولت ترامپ در عراق با برنامه‌هایی که نتایج آن به اساس طرح موسوم به معامله قرن پیگیری می‌نماید ارتباط و تلافی پدیده‌ای کند و بر همین اساس رژیم صهیونیستی آبان ماه نادره، بنابراین در صورتی که بتواند به نتایجی در مذاکرات راهبردی در عراق دست پیدا کند می‌تواند آن را در انتخابات به مصرف برساند. از دیگر سو مهم‌ترین و در اصل تنها هم‌پیمان اصلی جناح راستگرای حاکم بر کاخ سفید یعنی جناح راستگرای حاکم بر تل آویو به رهبری نتانیاهو طرح الحاق شهرک‌های صهیونیست‌نشین واقع در کرانه باختری را به ارضای انتقالی سال ۱۹۴۸ موسوم به اسرائیل

دولت ترامپ دکترین هسته‌ای خود را به منظور افزایش احتمال استفاده از این تسلیحات کشتار جمعی تغییر داده است. دکترین هسته‌ای جدید آمریکا موسوم به «بازبینی وضعیت هسته‌ای (ان بی آر)» که در فوریه ۲۰۱۸ منتشر شد بر تقویت زرادخانه هسته‌ای، ساخت تسلیحات اتمی جدید و در پیش گرفتن رویکردی نوین در باره حمله هسته‌ای و نیز اقدامات پیش‌دستانه هسته‌ای تأکید دارد. این مسئله واکنش روسیه را با ایجاد تغییرات مهمی در دکترین هسته‌ای این کشور به دنبال داشته است. براساس فرمان اجرایی جدیدی که ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه امضا کرده است و روز چهارشنبه ۱۴ خرداد منتشر شده، آستانه امکان استفاده از تسلیحات هسته‌ای در چارچوب دکترین هسته‌ای روسیه، پیش‌تر تنها در روسیه با «تهدید حمله هسته‌ای» یا «حمله هسته‌ای» مواجه می‌شد می‌توانست از تسلیحات هسته‌ای استفاده کند، اما طبق فرمان جدید، حتی در صورتی که روسیه با تسلیحات متعارف مواجه شود، باید برای این دور از مذاکرات روسیه و چین در زمینه موشکی و هسته‌ای صورت می‌گیرد، در حالی که رؤسای جمهور قبلی آمریکا استفاده از سلاح‌های هسته‌ای

بر اساس خبرهای منتشر شده اولین دور مذاکرات راهبردی میان آمریکا و عراق و در اصل میان دولت راستگرای ترامپ و دولت نوپا و انتقالی مصطفی الکاظمی به دلیل شیوع کرونا به صورت ویدئو کنفرانس برگزار شد. هیئت‌های مذاکره‌کننده دو طرف برای این دور از مذاکرات تعیین شده‌اند. هیئت‌های مذاکره‌کننده دو طرف در سطح وزارت امور خارجه‌اند و شاید علت این مسئله این است که با بحساسیت‌های موجود در این زمینه کاسته شود. با این حال سطح هیئت امریکایی شرکت‌کننده در این مذاکرات بالاتر و در سطح معاون وزیر یا کارشناس کارکشته آمریکا در حوزه خاورمیانه است اما سطح هیئت عراقی نه تنها پایین است بلکه عموماً ذاتی هستند و بر همین اساس برخی کارشناسان معتقدند این دو تیم در اصل یک تیم محسوب می‌شوند.

شاید سؤال مهم این است که چه ضرورتی برای برگزاری این مذاکرات وجود دارد و آیا برگزاری این نشست و آغاز گفت‌وگوهای راهبردی در راستای نیازهای آمریکا و جناح حاکم بر این کشور قرار دارد یا در جهت نیازهای دولت و مردم عراق است؟ با یک حساب و کتاب ساده جناح حاکم بر کاخ سفید به ریاست دونالد ترامپ است و اولاً دولت اواما در دوره ریاست جمهوری هشت ساله خود هر چند توافقنامه مربوط به وضعیت نیروهای امریکایی مستقر در عراق موسوم به «سوپا» را که در سال ۲۰۰۸ و اواخر دوره ریاست جمهوری جرج بوش سیس امضا شده بود به اجرا گذاشت و بیشتر نیروهای نظامی را که در زمان اشغال عراق در سال ۲۰۰۳ به این کشور اعزام شده بودند خارج کرد اما هیچ وقت رغبت چندانی به توافقنامه مربوط

است.» برخلاف اظهارات ترامپ، موضع دولت وی تاکنون با فشاری بر خروج از پیمان‌های کنترل تسلیحات بوده و در این چارچوب آمریکا تاکنون از پیمان نیروهای هسته‌ای میان برد (ای ان اف) و پیمان آسمان‌های باز خارج شده و اکنون نیز برای خروج از یکی از مهم‌ترین پیمان‌های کنترل تسلیحات یعنی پیمان استراتژیک جدید آماده می‌شود. واشنگتن خواهان پیوستن چین به هر معاهده جدید در زمینه کنترل تسلیحات از جمله پیمان استراتژیک و نیز کنار گذاشتن تسلیحات فراصوت از زرادخانه روسیه به عنوان دو شرط مهم برای تمدید پیمان استراتژیک جدید است. با این حال پکن و مسکو این شروط را نپذیرفته‌اند. واشنگتن تلاش می‌کند تا مسکو را مقصر لغو و تمدید نشدن پیمان‌های کنترل تسلیحات از جمله پیمان استراتژیک معرفی کند. با این حال مقامات ارشد روسیه بر عزم این کشور برای ایستادگی در برابر آمریکا و اقدام متقابل تأکید کرده‌اند. به گفته پوتین، در صورتی که پیمان استراتژیک جدید بدون رسیدن به یک نسخه جدید، منقضی شود دیگر وسیله‌ای برای محدود کردن رقابت تسلیحاتی وجود نخواهد داشت. وی تهدید کرد اگر آمریکا نشانه‌های از قصد خود برای تمدید پیمان استراتژیک را از خود نشان ندهد، روسیه نیز اجازة خواهد داد این پیمان در سال ۲۰۲۱ منقضی شود.

جمع‌بندی

تغییر دکترین هسته‌ای روسیه پیش از اینکه ناشی از جنگ طلبی مسکو یا قصد آن برای توسعه تسلیحات هسته‌ای باشد، واکنشی به تغییرات در دکترین هسته‌ای آمریکا به منظور ایجاد شرایط مساوی در باره احتمال کاربرد سلاح‌های هسته‌ای است. با توجه به اینکه واشنگتن در بازبینی استراتژی هسته‌ای آمریکا موارد استفاده از تسلیحات اتمی را به نحو قابل توجهی افزایش داده، طبیعی است مسکو نیز همپایه با آن موارد جدیدی را در سناریوهای کاربرد تسلیحات هسته‌ای از جانب خود بگنجاند.

مسئله دیگر به آینده پیمان‌های کنترل تسلیحات برمی‌گردد. شواهد نشان می‌دهد دولت ترامپ به‌رغم لغظت‌های وی در باره آمادگی برای انعقاد معاهداتی جدید در زمینه محدودسازی تسلیحات هسته‌ای استراتژیک، قصد جدی برای تمدید پیمان استراتژیک جدید ندارد. پیمان‌های کنترل تسلیحات، بر عدم تمدید این معاهده تأکید می‌کرد با این تسلیحات هسته‌ای استراتژیک را بدون هیچ محدودیتی آغاز نماید که با واکنش متقابل روسیه مواجه خواهد شد. بدین ترتیب این امر موجب افزایش بی‌ثباتی در مرصه بین‌المللی و گسترش مسابقه تسلیحات هسته‌ای بین قدرت‌های هسته‌ای جهان خواهد شد.

سید نعمت‌الله عبدالرحیم‌زاده

مردم شهر طرابلس در شب ۱۹مه به خیابان‌ها آمده بودند تا بعد از مدت‌ها فرصتی برای جشن و شادی داشته باشند. آنها ماه‌ها بود که شب‌ها را از ترس بمباران‌های نیروهای ژنرال حفتر به صبح می‌رساندند و به سختی از شهر خود این ژنرال مدعی رهبری لیبی را عقب برانند دفاع کردند و حالا که توانسته بودند نیروهای غنائیم جنگی لذت ببرند و مشغول جشن و شادی یابویی شوند. سامانه موشک‌انداز ضد هوایی «پانتسیر اس یک» مهم‌ترین غنیمتی بود که در خیابان‌های طرابلس به نمایش گذاشته شده بود. نیروهای دولت وفاق ملی این سامانه را شب قبل، با فتح پایگاه هوایی الوطیه در غرب طرابلس به غنیمت گرفته بودند. ششاد این غنیمت نمادی از وضعیت امروزی لیبی است؛ سامانه روسی که توسط امارات خریداری و به ژنرال حفتر داده شده بود اما عاقبت به دست نیروهای افغانا توسط ترکیه تجهیز و حمایت می‌شوند. لیبی چندین سال زیر سایه نام این کشورها جنگ خونین داخلی را تجربه کرده و بعد از توافقات ناکام متعدد حالا باز حرف از طرح‌های تازه برای برون‌رفت از جنگ زده می‌شود.

سند قاهره

طرح تازه از سوی مصر و طی دیداری اعلام شد و ژنرال عبدالفتاح السیسی، رئیس‌جمهور مصر با ژنرال حفتر و عقیله صالح، رئیس پارلمان مستقر در شرق لیبی در کاخ الاتحادیه دیدار داشت. انحلال گروه‌های شبه‌نظامی، تسلیم سلاح‌های تازه به ارتش ملی لیبی، بیرون راندن مزدوران خارجی، ادامه گفت‌وگوهای ۵۰۵ از سوی شرق و غرب لیبی زیر نظر سازمان ملل از جمله بندهای مهم این طرح هستند که حالا به نام «سند قاهره» خوانده می‌شود. به این ترتیب، السیسی مأموریت تازه‌ای برای خود تعریف کرده است اما مسئله جنگ او در این دو سه روز اخیر توفیقاتی داشته است.

امارات که از جمله حامیان اصلی ژنرال حفتر است تا پیش از این، به صورت جدی مخالف هر گونه آتش‌بسی بین نیروهای ژنرال حفتر به نام ارتش ملی لیبی و نیروهای دولت وفاق ملی به رهبری فائز السراج بود چرا که تصور می‌کرد حفتر و نیروهایش توان فتح طرابلس و پایان دادن به دولت وفاق ملی را دارند اما حالا که همه چیز تغییر کرده است، امارات هم در یک چرخش سریع از سند السیسی برای برقراری آتش‌بس حمایت کرده و حتی وزارت خارجه امارات بلافاصله بعد از دیدار السیسی با حفتر بیانیه‌ای منتشر کرد و از هر دو طرف درگیری خواست به ابتکار عمل مصر پاسخ حضور داده تا «جلوی خونریزی‌ها گرفته و زمینه برای ایجاد دولت فراگیر مهیا شود.» السیسی که از قبل مطمئن از حمایت امارات و حتی عربستان بود و شاید هم بازی‌های لازم را هم با آنها کرده بود، روز دوشنبه یک تماس تلفنی مفصل با رئیس‌جمهور روسیه ولادیمیر پوتین داشت و به نظر می‌رسد توافق ضمنی پوتین را هم به دست آورده باشد زیرا گفته می‌شود پوتین تلاش‌های دیپلماتیک مصر را در مورد لیبی ستوده است. ایمن الصمدی وزیر خارجه اردن، احمد ابوالمغیظ دبیر کل اتحادیه عرب، ژان اولیو دریان وزیر خارجه فرانسه و سفارت آمریکا در لیبی حمایت خود را از سند قاهره اعلام کردند اما نه تنها دولت وفاق ملی زیر بار این سند نرفته است بلکه مراکش نیز در کمال تعجب با طرح السیسی مخالفت کرده و انگشت بر کنکته‌ای گذاشته که به نظر می‌رسد سند قاهره برای نایب‌گرفتن آن تنظیم شده است.

سند الصخیرات

تأکید ناصر بوریطه، وزیر خارجه مراکش طی تماس تلفنی‌اش با محمد الطاهر سیالیه، وزیر خارجه دولت وفاق ملی، بر توافق الصخیرات بود. بوریطه در این تماس تلفنی گفت توافق سیاسی امضا شده در شهر الصخیرات مرجع اصلی حل سیاسی بحران لیبی است. بوریطه با این تأکید به مصر نشان داد نمی‌تواند در یک حرکت دیپلماتیک توافقی را نایب‌د به بگیرد که از سوی جامعه جهانی مورد تأیید قرار گیرد و جای آن را به سندی بدهد که ابتدای کار فقط برخوردار از حمایت یک طرف درگیری بوده است. اینچنان نباید فراموش کرد مراکش به نوسعی خود را در توافقی صخیرات ذی‌نفع می‌داند زیرا این توافق زیر نظر سازمان ملل و با تمای طرف‌های دو اکر

قاهره دنبال مهار مدل آنکارا در لیبی

۱۷ دسامبر ۲۰۱۵ و در شهر صخیرات مراکش به تصویب رسیده بود. به این ترتیب، مراکش توافق صخیرات را دستاورد دیپلماتیک خود می‌داند و با موضع گرفتن در مقابل سند قاهره، سعی می‌کند از این دستاورد دفاع کند گذشته از اینکه این توافق دست کم روی کاغذ بر خود را از تأیید بین‌المللی است، در حالی که سند قاهره تنها حمایت دو سه کشور هم‌پیمان عربی را با خود دارد و معلوم است نمی‌تواند مبنایی برای رفع اختلافات و پایان دادن به جنگ باشد. در واقع، ارتش وابسته به دولت وفاق ملی مستقر در طرابلس به صراحت تمام پاسخ ابتکار عمل السیسی را داد و سخنگوی این ارتش سرتیپ خلیان محمد قنونو گفت وقت اضافی برای مشاهده پاره‌گویی‌های حفتر را ندارد و نیروهای تحت فرمان دولت وفاق ملی «با قدرت و قاطعیت» به جنگ ادامه خواهند داد. نکته قابل تأمل در این جواب صریح را نه در دولت وفاق ملی بلکه در خارج از لیبی و آن سوی آب‌های مدیترانه باید جست. درست زمانی که السیسی از سند خود رونمایی می‌کرد دولت لفظی بین ترکیه و مصر بالا گرفته بود و حامی اسکوی، سخنگوی وزارت خارجه ترکیه ضمن رد ادعاهای سامح شکرلی وزیر خارجه مصر مبنی بر نقش مخرب آنکارا در لیبی، قاهره و دیگر حامیان ژنرال حفتر را از بزرگ‌ترین مانع برای برقراری صلح و ثبات در لیبی دانست. این جدال تند دیپلماتیک نشان می‌دهد مصر از ابتدا ترکیه را از معادله خود خارج کرده و طبیعی است که ترکیه در مقابل به سند الصخیرات تأکید کند که هنوز مهر سازمان ملل را پای خود دارد تا نه تنها مبنای مشروع بین‌المللی را برای حمایت از فائز السراج و دولت وفاق ملی حفظ کرده باشد بلکه مجالی به سند قاهره و ابتکار عمل السیسی ندهد.

طرح صلح یا مانور تاکتیکی

هر چند السیسی مدعی شده است سند خود را برای پایان دادن به جنگ و رسیدن به مصالحه سیاسی در لیبی مطرح کرده، اما گمانه‌زنی‌های مختلفی پیرامون این سند و قصد و نیت السیسی شده است. بی‌شک شکست‌های اخیر ارتش ملی لیبی تحت رهبری حفتر نقش تعیین‌کننده‌ای در ابتکار عمل السیسی دارد. اگر حفتر توانسته بود دست کم مواضع نیروهای خود را پشت دروازه‌های طرابلس حفظ کند، شاید هنوز هم قاهره، امارات و ریاض امیدوار به شکست دولت وفاق ملی بودند و نیاز و نداشتند تا از آتش‌بس و مذاکرات آشتی نظر سازمان ملل حرف بزنند. این وضعیت با عقب‌نشینی‌های مکرر نیروهای حفتر به کلی تغییر کرده است، یکی از گمانه‌زنی‌ها این است که السیسی و متحدانش به راستی دنبال آتش‌بس و مذاکرات صلح نیستند بلکه تنها به دنبال خرید زمان هستند تا نیروهای حفتر مجال بازسازی داشته باشند. منابع غیر رسمی مصری و لیبیایی در روزهای اخیر تصاویری از حرکت یک کاروان عظیم نظامی مصر به سمت مرز لیبی منتشر کرده‌اند و حرکت این کاروان می‌تواند تأییدی بر این گمانه باشد. از سوی دیگر، برخی گمانه‌زنی‌ها متمرکز بر تأمیدی مصر، امارات و عربستان از حفتر است و اینکه دیگر او را فردی توانا برای اداره شکست دولت وفاق ملی و رهبری لیبی نمی‌دانند که محمد بن زائد، حاکم لیبی در انداختن خود دستور داده تا به هر گونه درخواست پناهندگی سیاسی حفتر و خانواده او جواب «نه» بدهند. گمانه‌زنی دیگر در مورد اختلافات به وجود آمده در جناح حفتر لیبی است. سند قاهره به نحوی که ادعای رهبری ماه قبل حفتر بخش سیاسی این جناح را از او از زده ساخت و السیسی به بهانه آتش‌بس و ابتکار عمل سیاسی بیشتر به دنبال کشاندن و حرکت به جاد حفره بود تا با ایجاد آشتی بین این دو شکاف به وجود آمده در جناح شرق را برطرف کند این گمانه‌زنی‌ها تا آنجا پیش رفته که حتی طرح کنار زدن حفتر تحت لوای آتش‌بس و توافقی سیاسی با سند قاهره است که بنا بر این گمانه‌زنی، رئیس ستاد مشترک ارتش ملی لیبی عبدالواقد الناطوری به عنوان فرد جایگزین حفتر نام برده می‌شود. به هر صورت، هنوز معلوم نیست السیسی آیا ابتکار عمل و سند خود قصد پیچیدن چه مسیری را دارد اما این نکته معلوم است که نیروهای دولت وفاق ملی با پیروزی‌های اخیر خود را در وضعیتی نمی‌بینند که نیاز به مذاکره و توافق سیاسی داشته باشند و دست‌کم در کوتاه‌مدت به حملات خود ادامه خواهند داد تا شاید بر خلاف رویه یک سال گذشته، این نیروها باشند که امل و آرزوهای حفتر برای رهبری در لیبی را به باد دهند.